

En Ny Pippa – En Gammel Opskrift

Pippa Norris, 2011

Democratic Deficit. Critical Citizens Revisited
Cambridge University Press: Cambridge
327 sider, DDK 233 (på www.cambridge.org)

Hun gør det, som hun nu engang er kendt for. De lange linjer – det samfundsstrukturelle udsyn over de brede spørgsmåls vidder. Pippa Norris er statsvidenskabens *longue durée* forsker nummer et, og med sin nye bog sætter hun (igen) spørgsmålstegn ved den udbredte forståelse af det moderne demokrati befinder sig i en legitimitetskrise. Bevidner vi i disse år en reel demokratisk recession? Eller findes der i virkeligheden ikke et demokratisk legitimitetsunderskud i global politik?

Norris' forfatterskab

Pippa Norris er en af de forskere inden for komparativ politik, hvis navn de fleste – også dem udenfor denne specifikke gren – kan nikke genkendende til. Hendes behandlede problemfelter spænder lige så bredt, som listen over hendes ekstra curricula-aktiviteter er lang. Som respekteret forsker, forfatter og medforfatter til over 20 bøger omhandlende alt fra valgforskning, sikkerhedsteori, politisk kommunikation og religion til politiske kulturstudier og postindustrielt demokrati-forskning er hun næsten umulig at komme udenom. Hendes forskningsfelt spænder simpelthen imponerende bredt.

Demokratiforskningen er dog en helt central gangang i Norris værker. Og vækker titlen på Norris nyeste bog genklang er det ikke tilfældigt. Bogen *Democratic Deficit. Critical Citizens Revisited* bygger nemlig – som titlen også indikerer – ovenpå argumentet og ideerne i Pippa Norris redigerede og meget citerede bog fra 1999: *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance* (Oxford University Press). Både i forgænger og i den nye udgivelse er samme problemstilling katalysator for undersøgelsen. Dilemmaet forbliver det samme: På den ene side har vi de seneste årtier bevidnet en tredje demokratibølge, hvor spæde demokratier er blomstret op, imens demokratiets grundprincipper har mødt en generel høj tilslutning. På den anden side har bølgen paradoksal nok været ledsaget af en stigende skepsis, når den daglige demokratisk praksis evalueres. Det er dette store dilemma, som optager Norris.

Ingen røg, uden ild: Det demokratiske underskud lever. Men...

Norris tager altså fat i et af de absolut største spørgsmål, som forskningen kæmper med i dag: Hvorfor synes opbakning til demokratiet at være på deroute de seneste årtier? Men Norris træder yderligere et skridt tilbage, og sætter spørgsmålstegn ved den udbredte grundlæggende antagelse, at der reelt findes en global demokratisk malaise. Hun graver med andre ord ned i fænomenets dybere analytiske lag, og det er her hendes bidrag bliver interessant.

Norris definerer det demokratiske underskud som diskrepansen mellem borgernes ønskede demokratisk styreform og tilfredsheden med eget nationale demokrati (målt på David Eastons indikatorer for demokratisk tilfredshed). Overordnet argumenterer hun igennem hele studiet, at demokratiets sundhedstilstand beror på et sundt equilibrium mellem befolkningens demokratiske ønsker, og hvorvidt disse ønsker tilfredsstilles.

Analysen er overbevisende. Norris benytter large-n data fra World Values Survey og European Values Surveys (1981-2007), som inkluderer mere end 50 demokratier. På den baggrund konkluderer Norris – noget overraskende – at politisk opbakning i vestlige demokratier ikke er eroderet systematisk de seneste årtier, som den gængse antagelse ellers foreskriver. Ydermere finder Norris, at de symptomer, som forskningen indtil nu har tilskrevet et demokratisk underskud (i.e. fald i partimedlemstal, faldende valgdeltagelse etc.) ikke nødvendigvis er årsager til et sådan. Norris finder tværtimod, hvad hun betegner som „*trendless fluctuations in system support*“: At den demokratiske opbakning fluktuerer over tid, hvilket i sig selv er et væsentligt bidrag til den demokratiske underskudslitteratur. Meget forskning inden for emnet tager nemlig et demokratisk underskud for givet og skævvrider derfor analyser til at besvare et *hvorfor* vi finder et demokratisk underskud, i stedet for at kigge på, *hvorvidt* et demokratisk underskud i realiteten eksisterer.

Norris stopper dog ikke her, men går skridtet videre, og undersøger fire grundlæggende samfundsvidenskabelige teoris forklaringskraft på demokratisk tilfredshed. Den første er den såkaldte moderniseringssteori,

hvor postindustrielle demokratier spås en mere tilfreds befolkning. Den anden er den populære sociale kapital teori, som anfører, at social kapital korrelerer positivt med tilfredshed. Den tredje teori bærer det noget kluntede navn video-malaisejesen. Den anfægter, at mere negativ og konflikt-orienteret nyhedsdækning befolkningen forbruger, desto større demokratisk utilfredshed. Endelig tester Norris klassiske rational choices-antagelser om, at individuel tilfredshed med demokratisk policy-output og processer, forklarer demokratisk tilfredshed.

Norris tester teoriernes forklaringskraft for sig – og hvor nogle af fundene er intuitivt oplagte og også bliver bekræftede – så leder andre til mere overraskende konklusioner. Først og fremmest afviser Norris moderniserings-teoriens antagelser om, at befolkningerne i postindustrielle demokratier besidder højere demokratisk tilfredshed end befolkningerne i mindre udviklede demokratier. Dermed er en af de helt centrale (og måske fastgroede?) antagelser indenfor samfundsvidenskaben – desto mere etableret demokrati, desto større demokratisk tilfredshed – udfordret. Et andet interessant fund er Norris tilbagevisning af video-malaise hypotesen. Hvor man intuitivt kunne forestille sig, at et forbrug af konfliktbetonede politiske medier ville have negativ effekt på demokratisk tilfredshed, påviser Norris faktisk det modsatte: Et forøget politisk medieforbrug giver større demokratisk tilfredshed.

Endelig præsenterer Norris en række mindre kontroversielle konklusioner. Hun finder blandt andet, at demokratisk process performance har stor betydning på tilfredshed, som spået indenfor rational choice. Og hun viser, at forklaringskraften fra den noget mere luftige social kapital på demokratisk tilfredshed faktisk kun er ganske svag. Kun et parameter indenfor det sammensatte social kapital begreb viser en signifikant positiv effekt på demokratisk tilfredshed. Det gælder – ikke overraskende – respondenternes uddannelsesniveau.

Indhold: Elegant og veloplagt

Det Norris gør så godt, og som også er yderst velfunderende i denne bog, er den klare argumentstruktur og analyseramme, som hun ikke kun præsenterer, men også ganske succesfuldt gennemfører. Hos Norris findes yderst sjældent litterære svinkeærinder, og hendes skrivestil er blottet for akademiske dikkedarer. Det er ikke uden grund, at hendes bøger ofte er blev ophøjet til bestsellers. Norris seneste værk viser det klart. Bogens struktur følger stringent problemstillingens målsætning; en målsætning, der med Norris egne ord skal „(...) *update and expand the evidence* (red: of a democratic deficit), *reframe the analysis, and refine the diagnosis* (...)“ (Norris, 2011: 5).

Bogen er inddelt i fire dele: I første del (kapitel 1-3) skitserer Norris undersøgelsesrammen, introducerer kernekoncepterne, og bogens teoretisk ramme og metode. I bogens anden del (kapitel 4-6) identificerer og sammenligner hun de globale symptomer på et demokratisk underskud. I tredje del (kapitel 7-10) inddrager hun de fire klassiske teorier, og undersøger deres forklaringskraft på det demokratiske underskud (i.e. moderniseringsteori, social kapital, video-malaise tesen samt rational choice). Og endelig, i bogens fjerde del (kapitel 11 og 12), som Norris også døber „prognosen“, stiller hun skarpt på undersøgelsens bredere konsekvenser og opsummerer resultaterne.

Med så bredt et fokus og så ambitiøse målsætninger kunne man let fare vild. Men Norris design er simpelt og elegant både i form og udførelse. Og leder man efter mangler eller uhensigtsmæssige fokusforskydninger er det ikke bogens struktur, man skal nærstudere – den er smidig og veloplagt.

Et bidrag som bidrager

Men netop det elegante og lette makro-analytiske design er også, hvor Norris bløde punkt er at finde. For en analyse, som inkluderer over 50 demokratiske lande, der er spredt ud over flere kontinenter og har vidt forskellige kulturelle traditioner og historiske rødder, må nødvendigvis give køl på præcisionsgraden. Igen – hvad Norris tilbyder, er udsigten over de brede vidder. Hun tilbyder ikke case-specifik indsigt. Og vælger man at sammenligne lande som USA og Japan, går man unægtelig på kompromis med vigtige faktorer som kulturel præcision, samtidig med at man accepterer en stor analytisk fejlmargen og udelader centrale kontekstvariable. Man kan dog næppe bebrejde Norris hendes makro-orienterede fokusvalg, og dermed også de mikro-nuancer hun forbigår. Det er en variant af disciplinen, som hun mestrer til fulde. Men man kunne ønske flere eksplicite refleksioner over konsekvenser ved en så stor og til tider overfladisk analyse, og det får man ikke i Norris seneste værk.

Alligevel er bogen et bidrag, der reelt bidrager. Primært fordi Norris stiller mere grundlæggende spørgsmål end den hidtidige forskning på området har turde. Men også fordi nogle af bogens konklusioner direkte modbeviser de hidtidige teorier omkring, hvilke bagvedliggende faktorer som er skyld i den demokratiske legitimitetskrise. Der er skrevet meget om det demokratiske underskud i nyere statskundskabsforskning. Både i niche-discipliner som EU-studier og i den større mere overordnede globale kontekst. Og skriver man sig ind i et så velafdækket territorium, bliver kravene desto højere for, at man reelt bidrager med noget nyt. Et bidrag skal med andre ord også

aktivt introducere en ny vinkel, nye spørgsmål eller nye forklaringsfaktorer.

Som Norris ganske rigtigt skriver, så opstod diskussionen om et demokratisk underskud for første gang i EU. Derfor er det også nærliggende at afslutte med at spørge, hvorvidt bogens konklusioner bidrager i den kontekst. Her er svaret et klart ja. EU's demokratiske underskudsdebat har om nogen været præget af navlebeskuelse, og kun nødtørftigt inddraget globale aspekter, strukturelle demokratiske fluktuationer og trends. Derfor: Sættes Norris nyeste værk på litteraturlisten, når det yderst ak-

tuelle europæiske demokratiske underskud debatteres vil det komme i sin ret. Både fordi værket trækker debatten ud i en global kontekst (og det trænger EU studier til). Men også fordi grundlæggende spørgsmål her for første gang stilles og besvares. Norris bidrag kunne dermed blive en kærkommen katalyst for en fornyet debat af EU's demokratiske underskud.

Julie Hassing Nielsen

Ph.d. fra Det Europæiske Universitetsinstitut, Firenze

Personen er politisk

Roberto Esposito, 2012

Third Person – Politics of Life and Philosophy of the Impersonal

Polity Press: Cambridge

177 sider, DDK 140 (www.amazon.co.uk)

Roberto Espositos værker om biopolitik, politisk teori og totalitarisme bliver i disse år oversat til engelsk i en heftig fart. Således er hans biopolitiske trilogi *Communitas, Immunitas* og *Bios* fra 1998, 2002 og 2004 alle blevet oversat til engelsk i henholdsvis 2008, 2010 og 2011 (for information om trilogien, se Cambell 2008). Hvor disse tre værker primært beskæftiger sig med den biopolitiske diskussion som bl.a. Giorgio Agamben og Antonio Negri og Michael Hardt har taget op i forlængelse af Michel Foucaults forelæsninger på Collège de France i slutningen af 1970'erne, så er Roberto Espositos nyeste bog *Third Person – Politics of Life and Philosophy of the Impersonal* fra 2007, oversat til engelsk i 2012, et direkte opgør med den mest grundlæggende præmis i politisk tænkning, nemlig idéen om 'personen'. Bogen er sine steder svær tilgængelig, for Esposito jonglerer med både romersk jura, katolsk teologi, nyere politisk teori og filosofi, men samtidig leverer han en spændende kritik af en række af socialvidenskabens mest grundlæggende kategorier.

Esposito kritiserer ikke blot det rationelle, nyttemaksimerende individ som både liberal politisk teori og rational choice politologi betjener sig af, men han vil derimod tænke politik og subjektivitet helt uden om 'personen', og i stedet tænke ud fra hvad han kalder *the impersonal* eller *the third person*. Dette skal ifølge Esposito ikke forstås som en posthuman politikopfattelse, hvor mennesket smelter sammen med tingene som hos eksempelvis Bruno Latour eller Donna Haraway; det er snarere en særlig opfattelse af det menneskelige – mennesket

som en juridisk person med rettigheder – som Esposito vil ud over. Grundlæggende er hans argument, at efter anden verdenskrigs uhyrligheder blev det nødvendigt at udvide begrebet om borgeren med rettigheder fra at gælde på statsplan til at gælde alle mennesker. Alle mennesker skulle have rettigheder, og hvad der præcis kunne forbinde mennesket med rettigheder er 'personen': "*Because of its universal applicability, personhood is seen as the only semantic field that can possibly overlap the two spheres of law and humanity*" (Esposito, 2012: 3). Det er altså kun ved gøre alle til juridiske personer, at mennesket kan forenes med rettighederne. Bogens guidende tese er nu, at indførelsen af menneskerettighederne ved FN's Menneskerettighedsdeklaration fra 1948 på ingen måde har kunne stoppe folkemord, hungersnød, krig, drab af civile osv., således at man er "... *forged to admit that no right is less guaranteed today than the right to life*" (Esposito, 2012: 4). Menneskerettighedernes manglende evne beskytte liv er for Esposito netop på grund af idéen om 'personen': "... *the essential failure of human rights, their inability to restore the broken connection between rights and life, does not take place in spite of the affirmation of the ideology of the person but rather because it*" (Esposito, 2012: 5).

Langt størstedelen af bogen bruger Esposito på vise hvordan antropologisk og biologisk forskning i 1800- og 1900-tallet lagde grunden til nazismens biopolitik, hvor 'personen' eller det menneskelige individuelle helt forsvandt, og hvor politik udelukkende blev ført på racens niveau, og dernæst på at vise, at den liberale, individori-

entrede menneskerettighedspolitik efter anden verdenskrig ikke i tilstrækkelig grad tager afstand fra nazismens racepolitik, men blot reproducerer den på individplan. Lad os kigge nærmere på, hvordan Esposito udvikler sit argument i løbet af bogen.

Indledningsvis: Hvad er en 'person' for Esposito? Her tages direkte udgangspunkt i én forfatterne til FN's menneskerettighedserklæring, Jacques Maritain: „*personhood is qualified as the sovereignty that each human being exercise over his or her animal being*“ (Esposito, 2012: 12). Mennesket har altså en dyrisk, irrationel side og en rational, fornuftig side, og at være en person, er at lade sig kontrollere af sin fornuft. Det er tydeligt, at Esposito her trækker på Giorgio Agambens efterhånden berømte modstilling af Aristoteles' to begreber om liv, *zoé* og *bios*, hvormed Agamben åbner bogen *Homo Sacer: Zoé* er det liv, som alle levende væsner har til fælles, hvorimod *bios* er det fornuftige, politiske liv (Agamben, 1998: 1). Denne modstilling bliver vigtig for Esposito senere i bogen. Esposito foretager nu en tour de force gennem biologien, zoologien og antropologiens historie fra Darwin og frem. Hvad disse discipliner har til fælles, er ifølge Esposito en katalogisering, kategorisering og hierarkisering af mennesket som biologisk væsen og race. I denne katalogisering af mennesket ud fra dets forskellige egenskaber bliver det klart for de nævnte discipliner, at den centrale modstilling ikke er mellem menneske og dyr, men at det snarere er et kontinuum, hvor nogle mennesker har mere til fælles med dyrene end andre mennesker: „*The animal is not the origin of the human species, but rather the line of separation inscribed within the human species*“ (Esposito, 2012: 52). Esposito viser nu overbevisende, hvordan den nazistiske racepolitik let bygger videre på disse allerede etablerede strømninger, da et rent biologisk blik på mennesket – et liv hvor *zoé* har koloniseret *bios* fuldkomment – muliggør udrensningen af de mennesker, der i tilstrækkelig grad ligner dyret. For Esposito er denne biologisering af mennesket en klar udradering af 'personen': „*The living creature called a human being, in this case reduced to its bare determination of race or species, is what remains after the destruction of the personal form*“ (Esposito, 2012: 59).

Det er altså over for denne reduktion af 'personen' til dets simple biologiske væsen og funktioner, at vi ifølge Esposito skal forstå optagetheden af menneskerettigheder efter anden verdenskrig, og det er over for nazismens fuldstændige afpersonalisering af mennesket, at vi skal forstå politologiens, socialvidenskabens og filosofiens fokus på 'personen'. Esposito gennemgår nu en række moderne bioetiske tænkere, bl.a. Peter Singer, og viser igen ganske overbevisende hvordan idéen om den juridiske person ikke i tilstrækkelig grad kan forbinde rettigheder med liv. Som vi så med definitionen af 'personen', så er

man en person, og har derfor adgang til rettigheder, hvis man har kapaciteten til rational tænkning, eller hvad Esposito triumferende citerer Peter Singer for, man har „... *indicators of personhood ... reason, will, moral*“ (Singer i Esposito, 2012: 97). Med denne forståelse af 'personen' vil en lang række mennesker naturligt falde ud af personkategorien, da de ikke besidder *indicators of personhood*, således at „... *not all human beings can aspire to qualify as persons ... Before and after lies the no man's land of the non-person (the fetus), the quasi-person (the infant), the semi-person (the elderly, no longer mentally or physically able), the no-longer-person (the patient) and, finally, the anti-person (the fool)*“ (Esposito, 2012: 97). Der er altså ifølge Esposito en lang række mennesker, en lang række liv, der ikke bliver beskyttet af rettigheder; eller sagt på en anden måde, der en stor mængde *zoé*, der aldrig bliver *bios*, og dette er netop på grund af ideologien om personen. Således afslutter Esposito første del af bogen med at konkludere, at den nazistiske biopolitik, hvor menneske-racen blev opdelt efter mere eller mindre lighed med dyret, bliver reproduceret i menneskerettighedstænkningen, i persontænkningen, men blot på individniveau: Nogle personer, noget liv, besidder ikke tilstrækkelige rationelle karaktertræk, og må derfor falde udenfor rettighedernes beskyttelse.

Som jeg ser det, argumenterer Esposito glimrende, især når han henviser til faktiske politiske begivenheder og måden hvorpå tænkning om forholdet mellem rettigheder og liv rent faktisk har påvirket politik. Et for mig at se godt og vægtigt argument er, at selvom nazisternes biopolitik var en voldsommere fornedrelse af mennesket end nogensinde før eller siden, så har menneskerettighederne og persontænkningen efter anden verdenskrig langt fra været et brugbart eller succesfuldt instrument til at undgå uhyrlig og krænkende adfærd.

I bogens anden del forsøger Esposito at tænke sig udover både nazismens afpersonalisering og menneskerettighedernes persontænkning. Dette gøres via en række figurer og begreber som *the non-person*, *the animal*, *the other*, *helshe*, *the neuter*, *the outside* og *the event* taget fra de nutidige tænkere Emmanuel Levinas, Michel Foucault og Gilles Deleuze. Hvor bogens første del på fornem vis forbinder politiske tænkemåder om liv og rettigheder med deres konsekvenser for faktiske politiske begivenheder, så fremstår anden del af bogen som et meget – og alt for – abstrakt forsøg på at overkomme persontænkningen. Alle disse figurer som ikke-personen, intet-kønnet og begivenheden skal tilsammen danne en tænkning om *the third person*, om det upersonlige, hvor det menneskelig liv kan og må organiseres på andre måder end om omkring 'personen' og dens indbyggede opdeling mellem en rational og en dyrisk del: „... *it can certainly be concluded that*

the person is not to be conceived of as the only form within which life is destined to flow“ (Esposito, 2012: 140). Meget vel, men det er samtidig klart i bogens anden del, at vi ikke rigtig får et bud på, hvordan forholdet mellem liv og rettigheder skal organiseres uden om personen. Esposito fremhæver Deleuzes begreber om ‘kroppen uden organer’ og *becoming-animal* (Esposito, 2012: 145-149), men det er uklart hvordan disse begreber bryder med personen, og især hvordan disse begreber skulle kunne anvendes rent praktisk til at imødegå overgreb på mennesker.

Det er bogens store styrke, at den klart og overbevisende sammenkobler politisk tænkning om liv, rettigheder og person med konkrete politiske begivenheder, men det er samtidig et åbenlyst kritikpunkt af bogen, at Esposito i sit forsøg på at tænke hinsides ‘personen’ også tænker fuldstændig hinsides de praktiske, politiske implikationer i at tænke i det upersonlige. *Third Person – Politics of Life and Philosophy of the Impersonal* kan dog klart anbefales til interesserede i emner som politiske

teori, biopolitik, totalitarisme og menneskerettigheder, da dens kritik af både nazismen og menneskerettighederne er både velargumenteret og spændende. At Esposito i denne omgang ikke løser problemet om fredelig menneskelig sameksistens, om rettigheder og liv, er måske også for meget at forlange og vel slet ikke så mærkeligt.

Roberto Esposito er Professor i teoretisk filosofi Det Italienske Institut for Humanvidenskab i Napoli og Firenze.

Litteratur:

- Agamben, Giorgio (1998): *Homo Sacer. Sovereign Power and Bare Life*. Stanford: Stanford University Press
- Cambell, Timothy (2008): Translator’s Introduction. In: Esposito, Roberto: *Bios. Biopolitics and Philosophy*. Minneapolis: University of Minnesota Press

Benjamin Ask Popp-Madsen

Stud.scient.pol